

СУТНІСТЬ, ДЖЕРЕЛА ФОРМУВАННЯ ТА ЗНАЧЕННЯ РЕСУРСНОЇ БАЗИ КОМЕРЦІЙНИХ БАНКІВ

Землячов С.В., к.е.н., доцент, НАПКБ

У статті вивчається сутність, джерела формування ресурсів банків і запропоновані нові підходи до їх класифікації. Запропонований розгляд банківських ресурсів в мікроекономічному і макроекономічному аспектах. Викладено авторське трактування поняття ресурсної бази банків. Запропоновані нові критерії структуризації ресурсної бази банків. Вивчено значення ресурсної бази банків, виділені нові підходи до розгляду ролі ресурсної бази комерційних банків.

Ключові слова: комерційний банк, ресурсна база, банківські ресурси, власний капітал, залучені кошти, запозичені кошти.

ВСТУП

Сучасний етап розвитку вітчизняної економіки характеризується підвищенням вимог до банківської системи, яка повинна сприяти стійкому економічному зростанню та підвищенню конкурентоспроможності господарського комплексу в умовах поступової інтеграції у європейський та світовий економічний простір. Це обумовлено особливою роллю банків як провідних фінансових посередників, що забезпечують переміщення фінансових ресурсів між окремими регіонами, галузями господарства та суб'єктами економіки з метою задоволення їх потреб та запитів. Вказані процеси вимагають від комерційних банків адекватного нарощування обсягів, оптимізації структури та вдосконалення організації ресурсної бази.

Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку. Зміцнення ресурсної бази сприяє підвищенню можливостей банків у задоволенні поточних та інвестиційних потреб суб'єктів господарювання і домогосподарств у додаткових фінансових ресурсах. Разом з тим у сучасних умовах фінансової кризи в Україні помітно загострилися проблеми формування та використання ресурсів банків. Необхідність прискорення розвитку виробництва та обмеженість фондового ринку спричинили надто високий попит на банківські кредити, що, в свою чергу, вимагає прискореного нарощування банківських ресурсів. Однак низький рівень монетизації економіки, низька ефективність виробництва, недостатній життєвий рівень населення та слабка довіра до банківської системи істотно ускладнюють вирішення цієї задачі. Особливо гостро стоїть проблема формування довгострокових ресурсів.

Вирішення вказаних питань вимагає вдосконалення організації формування банківських ресурсів, а отже, обумовлює необхідність їх дослідження.

Теоретичні та практичні аспекти формування ресурсної бази комерційних банків вивчалися вітчизняними та зарубіжними науковцями. Значний внесок у дослідження цієї проблеми зробили українські вчені М.Д. Алексеєнко, А.М. Мороз, М.І. Савлук, Л.О. Примостка, А.П. Вожжов, О.В. Дзюблюк, О.В. Васюренко, О.Д. Заруба, П.В. Матвієнко, Ж.М. Довгань, Д. Гладких. Варто відмітити дослідження російських авторів: Е.Ф. Жукова, І.Т. Балабанова, Ю.А. Бабичевої, В.І. Колесникова, Л.П. Кроливецької, О.І. Лаврушина, Г.С. Панової, В.М. Усоскіна. Вивченню банківських ресурсів багато уваги приділено зарубіжними економістами: Діаною Мак Нотон, Дональдом Дж.Карлсоном, К.Т. Дитцем, Г. Асхауэром, Д.Ф. Синки, Т. Кохом.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Проте проблеми формування ресурсної бази комерційних банків потребують подальших досліджень, особливо з урахуванням новітніх реалій української економіки.

Метою даного дослідження є поглиблене і системне дослідження сутності ресурсної бази банків, джерел її формування та значення.

Об'єктом дослідження виступає діяльність банків з формування та управління ресурсною базою.

Предметом дослідження є система економічних відносин, що виникають між банками та іншими суб'єктами грошового ринку з приводу формування ресурсної бази банків.

РЕЗУЛЬТАТИ

Починаючи з 2000 р. стан економіки України можна охарактеризувати як стабільний, з тенденціями зростання виробництва та з активним проникненням вітчизняних виробників на світові ринки. Це не могло не позначитися позитивно на розвитку банківської системи: поступово знижується досить високий рівень ризиків, прискорилось формування інфраструктури грошового ринку, випереджаючими темпами формується ресурсна база банків, йде постійний пошук оптимальних форм інституціонального формування банківської системи, ефективно працюючого механізму на ринку капіталів, нових методів банківського обслуговування комерційних структур з урахуванням інтенсивного притоку іноземного капіталу в банківський сектор. Прискорилась адаптація банків України до ринкових умов, зокрема відбулася універсалізація банківської діяльності, вихід її за межі традицій-

них операцій, посилилась конкуренція між банками, розпочались процеси структурних змін у банківській системі, удосконалення банківського менеджменту та маркетингу з урахуванням світового досвіду.

Не дивлячись на зазначені успіхи, загальний стан банківської справи в Україні не відповідає реальним потребам прискореного зростання економіки та забезпечення високих і стабільних темпів розвитку виробництва. Головні недоліки її пов'язані переважно з формуванням і використанням ресурсної бази окремих банків та їх системи в цілому: низький рівень капіталізації банків, відсутність надійного механізму залучення додаткових коштів для підтримання їх ліквідності, ризиковість розміщення банками мобілізованих ресурсів тощо.

У цих умовах важливе значення для кожного банку має питання формування збалансованого портфеля ресурсів, який він може використовувати при здійсненні активних операцій. Від якісного вирішення цього питання з використанням науково обґрунтованих, перевірених світовою практикою методів банківського менеджменту залежить успішна діяльність банку на ринку банківських послуг.

В даний час в економічній літературі немає однозначного визначення банківських ресурсів при одночасному збереженні єдиного підходу до цього поняття. Часто зустрічається таке визначення: «Банківські ресурси — це сукупність коштів, що знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для кредитування та інших активних операцій» [1, с. 18; 8, с. 27].

Дане визначення підкреслює організацію використання акумульованих банками коштів, але його істотним недоліком є те, що воно не характеризує механізму акумуляції і джерел банківських ресурсів.

Спробу виправити цей недолік зробив О.Д. Заруба, який відзначав, що «банківські ресурси складають всю величину коштів, які може використати банк для проведення своїх операцій, насамперед, кредитних. Складовими ресурсів банку є його власні та залучені від інших юридичних та фізичних осіб кошти...» [6, с. 5].

Однак автор, характеризуючи джерела залучення і напрямки розміщення ресурсів, не дає характеристики поняття механізму залучення ресурсів.

Аналогічний підхід до визначення банківських ресурсів пропонує Г.С.Панова: «Ресурси комерційного банку (банківські ресурси) зазвичай визначають як сукупність власних і залучених коштів, що є в розпорядженні банку і використовуються ним для здійснення активних операцій» [7, с. 40].

Окремі автори вважають, що «банківські ресурси — сукупність коштів, які знаходяться в розпорядженні банків і використовуються ними для виконання активних та інших операцій. Акумулюючи грошові накопичення, прибутки та заощадження юридичних і фізичних осіб, банки перетворюють їх у позичковий капітал, тобто грошовий капітал, наданий у позичку клієнтам на умовах повернення за плату у вигляді відсотків. Тому банківські ресурси називають банківським капіталом» [3, с. 76]. Подібне трактування поняття банківських ресурсів представлено в роботі Р.І. Шевченко [9, с. 22].

З даним визначенням погодитися не можна, тому що в ньому, з одного боку, зазначено, що акумульовані ресурси використовуються для проведення активних та інших операцій, а з іншого, автори акцентують увагу тільки на кредитному характері таких операцій. Крім цього, при характеристиці джерел банківських ресурсів мова йде тільки про залучені і позичені кошти, а джерела внутрішнього походження (прибуток банку) та його власні кошти не згадуються.

Ряд авторів розглядають банківські ресурси тільки в трактуванні кредитних ресурсів: «У діяльності комерційних банків ресурсна база має першорядне значення, тому що процеси утворення кредитних ресурсів і надання позичок знаходяться в тісному взаємозв'язку» [4, с. 200].

На нашу думку, економічно невірно зводити сутність ресурсів банку тільки до кредитних ресурсів. Поняття «банківські ресурси» є більш широким, ніж «кредитні ресурси», оскільки перші мають більш широке цільове призначення і можуть використовуватися не тільки для кредитних, але й для інших видів активних операцій, що приносять банкам дохід, а також для нарощування матеріально-технічної бази банку.

На думку В.І. Колеснікова і Л.П. Кроливецької, «до банківських ресурсів відносяться власні кошти банків, позичені і залучені кошти, сукупність яких використовується для здійснення банком активних операцій, тобто розміщення мобілізованих ресурсів з метою одержання доходу» [2, с. 116]. Однак не завжди метою акумулювання банківських ресурсів є одержання доходу. У сучасних умовах окремі банки, за рахунок акумуляції фінансових ресурсів, можуть намагатися не заробити кошти, а покрити свої збитки від тих чи інших операцій, приховуючи своє кризове фінансове положення.

На думку Ж.М. Довгань, «у вузькому розумінні банківські ресурси — це акумульовані банком вільні грошові кошти економічних суб'єктів на умовах виникнення зобов'язань власності чи боргу для подальшого розміщення на ринку з метою отримання прибутку» [5, с. 4]. Однак у даному визначенні мова йде про акумуляцію банком ресурсів господарюючих суб'єктів, але не вказується таке важливе джерело банківських ресурсів, як власний капітал банку.

На нашу думку, банківські ресурси доцільно розглядати як ресурси у мікроекономічному аспекті і у макроекономічному аспекті.

Ресурси окремо взятого комерційного банку — це кошти, якими розпоряджається банк і використовує для забезпечення своєї діяльності на комерційних засадах та згідно з вимогами регулятивних

органів. Ресурси ж усієї банківської системи — це особливе економічне поняття, що виражає сукупність економічних відносин із приводу створення, розподілу і використання коштів банківською системою на макроекономічному рівні. Наявність мультиплікаційного ефекту при створенні ресурсів комерційних банків, діяльність центральних банків з емісії платіжних засобів роблять досить проблематичним визначення сукупних ресурсів банківської системи країни шляхом арифметичного підсумовування ресурсів окремих комерційних банків.

Якщо говорити більш конкретно, то банківські ресурси у мікроекономічному аспекті можливо охарактеризувати як акумульовані банком за допомогою емісії пайових цінних паперів або отримані в тимчасове користування на грошовому ринку кошти суб'єктів економіки на основі зобов'язальних правовідносин, а також кошти внутрішньобанківського походження, у т.ч. результати фінансової діяльності банку, що використовуються для подальшого розміщення згідно визначених банком напрямків з метою одержання прибутку, забезпечення ліквідності, зміцнення матеріально-технічної бази банку тощо.

У макроекономічному аспекті банківські ресурси є сукупністю ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб сімейних господарств, джерелом інвестицій для господарюючих суб'єктів та самих банків, фінансування потреб держави (бюджетного дефіциту), взагалі важливим важелем економічного зростання і структурної перебудови економіки.

Ринок банківських ресурсів, як і будь-який ринок узагалі, можливо представити з інституціональної і функціональної точки зору.

З інституціональної точки зору він є сукупністю продавців грошових ресурсів, покупців, посередників, контролюючого органу, яким виступає Національний банк України. Природно, для розвинутого ринку повинні бути характерні як розмаїтість продавців, якими є інституціональні та індивідуальні інвестори, самі комерційні банки, що перепродують фінансові ресурси, так і розмаїтість покупців і посередників. При регулюванні діяльності цього ринку пріоритет повинен віддаватися методам не адміністративного, а економічного регулювання.

З функціональної точки зору ринок банківських ресурсів — це сфера економічних відносин, де відбуваються процеси акумуляції, розподілу та розміщення банківських ресурсів, встановлення ціни на них у результаті зіставлення попиту та пропозиції.

Не менш складною задачею є теоретичне осмислення поняття ресурсної бази банків.

Ресурсна база банку представляє собою сукупність різних форм та видів ресурсів, що знаходяться у розпорядженні банку та використовуються ним для забезпечення виконання стратегічної мети і оперативних цілей та завдань своєї діяльності.

Традиційним визначенням ресурсної бази банків є її трактування як сукупності грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні банку. Даний підхід має під собою певну логічну підставу, тому що акумульовані банком кошти є фінансовою базою для його діяльності.

Однак поняття «ресурсна база» можна трактувати і як сукупність ресурсів, що використовуються банком для збільшення мобілізації коштів. Тому розгляд ресурсної бази можливий не тільки з традиційної точки зору, як сукупності коштів, що є в обороті банку (вужке розуміння), але й з загальноекономічної, коли в поняття «ресурсна база» також включаються організаційні і економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів (широке розуміння).

Ресурсна база банку за формою ресурсів, що її складають, може бути розподілена на:

а) грошову (сукупність ресурсів у грошовій формі, залучених ззовні на грошовому ринку, і тих, що мають внутрішньобанківське походження, і розміщених в активи комерційного банку);

б) матеріально-технічну (рівень оснащення досконалою комп'ютерною технікою, сучасними засобами зв'язку, обладнанням, транспортом, приміщеннями і т.п.);

в) організаційну (мережа філій, канали внутрішньобанківського зв'язку);

г) людські ресурси банку (забезпеченість кваліфікованим банківським персоналом; постійно діюча система підготовки, підвищення кваліфікації кадрів, стимулювання кар'єрного зростання та формування кадрового резерву; наявність сформованих традицій внутрішньобанківської культури, корпоративного духу, професійної етики; сприятливий психологічний клімат у колективі);

д) нематеріальні ресурси (ноу-хау банківських послуг, якість банківського менеджменту, імідж комерційного банку та довіра до нього з боку контактних аудиторій, у т.ч. фінансових інститутів, рівень підтримки діяльності банку з боку органів влади і т.п.).

За значенням ресурсів для банку пропонуємо розглядати ресурси, найбільш необхідні для здійснення банківської діяльності, які формують ядро ресурсної бази банку (грошові кошти, персонал, матеріально-технічна база), та допоміжні ресурси та системи, що забезпечують функціонування ядра та банку в цілому (рівень оснащення системами обробки інформації та комунікаціями, якість та склад систем аналізу та моніторингу банківської діяльності, правова та юридична підтримка здійснення банківської діяльності, лобювання інтересів банку, положення банку на ринку та сприйняття його суспільством, наявність кваліфікованої та відданої банку команди менеджерів та ін.).

Використання запропонованої структури на практиці стимулює банк приділяти увагу всебічному вдосконаленню своєї діяльності, що створює стратегічне ресурсне підґрунтя для його розвитку в умовах зростаючої конкуренції та виживання в умовах кризових ситуацій на грошовому ринку.

За порядком створення ресурсів банку у складі ресурсної бази її можливо класифікувати на стартову, що є в розпорядженні банку на початку його діяльності та використовується у подальших операціях, та створену у процесі діяльності.

Так, до стартової бази відноситься статутний капітал банку, тобто ресурси у грошовому вигляді; матеріально-технічна база банку, що існує на початку його діяльності; рівень кваліфікації кадрів, залучених до новоствореного банку і рівень підтримки банку з боку засновників та державних органів влади при його створенні. До створеної у процесі діяльності відповідно відносяться активи банку, що виникають як наслідок розміщення акумульованих первинних ресурсів; придбання нового обладнання та приміщень при розширенні діяльності банку; імідж банку, який формується в очах громадськості протягом певного терміну його функціонування.

Запропонований поділ дозволяє простежити причинно-наслідкові зв'язки у процесі формування банківських ресурсів та здійснити відповідні кроки щодо збільшення обсягів ресурсів у розпорядженні банку.

За терміном знаходження у розпорядженні банку його ресурсну базу можна розподілити на постійну частину, тобто ресурси, що постійно знаходяться у розпорядженні банку і можуть вилучатися тільки при його ліквідації або реорганізації (кошти статутного фонду, придбані у власність будівлі, обладнання і т.п.), і тимчасову частину, тобто ресурси, що знаходяться у розпорядженні банку протягом визначеного терміну (залучені і запозичені кошти, орендовані приміщення і т.п.).

Дана класифікація дозволяє визначити ступінь сталості ресурсної бази банку та вжити заходів для підвищення його фінансової міцності.

Введені у науковий оборот підходи до розгляду ресурсної бази банку дозволяють збагатити її зміст та розширити можливість використання цього поняття у практичній діяльності комерційних банків. Адже, крім того, що комерційний банк виконує роль фінансового посередника, він ще є комерційною установою, яка для забезпечення своєї діяльності повинна мати відповідну матеріально-технічну базу, приміщення, персонал та інші ресурси.

Роль ресурсної бази в банківській діяльності є визначальною. Це проявляється перш за все в тому, що від обсягу і структури ресурсів залежать масштаби і види активних операцій, а, отже, розміри доходів і прибутків банків. Зростання ресурсної бази сприяє й розвитку комерційних банків в цілому. Поява нового інструментарію, підвищення якості банківського обслуговування, банківського менеджменту і маркетингу пасивних операцій допомагає зміцненню фінансового положення окремих банків та подальшої еволюції банківської системи.

Розвиток ресурсної бази сприяє посиленню ролі банків як емітентів платіжних засобів через підвищення коефіцієнта грошово-кредитного мультиплікатора і як учасників систем розрахунків в економіці. Збільшення обсягів банківських ресурсів, при одночасному використанні банками різноманітних видів рахунків, дозволяє підвищити рівень контролю та довіри учасників розрахункових операцій при здійсненні процесів оплати продукції, робіт, послуг споживачами, оптимізувати структуру грошового обігу шляхом збільшення частки безготівкових розрахунків, підвищувати стабільність та керованість курсу гривні, а також стимулювати використання пластикових карток при розрахунках, що відповідає завданням залучення до користування ними як можна більшої кількості суб'єктів економіки.

Розвиток ресурсної бази банків позитивно впливає і на суб'єктів господарювання та сімейні господарства. У сучасних умовах для економіки будь-якої країни характерні процеси прискорення розрахунків, їх автоматизації і комп'ютеризації. Збільшення оборотності ресурсів суб'єктів економіки робить можливим одержання ними більшого прибутку, викликає зростання зацікавленості в збільшенні обсягів виробництва, підвищенні рівня добробуту.

Ресурсна база комерційних банків має важливе значення для стабілізації банківської системи, підвищення рівня ліквідності і керованості комерційних банків, що створює важливі передумови для розвитку економіки країни.

Ресурси комерційних банків в Україні є важливим, якщо не провідним, джерелом інвестування економіки. Це обумовлено двома групами чинників. З одного боку, стабілізація економіки та підвищення добробуту економічних суб'єктів, при посиленні їх впевненості в сталості грошової одиниці та надійності банківської системи, сприяють зростанню заощаджень, які є ключовим джерелом інвестиційних ресурсів в економіці України. З другого боку, вкрай низька розвиненість фондового ринку та низький рівень довіри до суб'єктів цього ринку, слабка правова захищеність інтересів кредиторів грошового ринку взагалі спричиняють незначну роль фондового ринку в спрямуванні заощаджень на інвестиційні потреби. В цих умовах найбільш дієвим механізмом такого спрямування виявилось банківське кредитування, передумовою якого виступає формування ресурсної бази, в т.ч. і за рахунок заощаджень.

Досить важлива роль ресурсів банків і в забезпеченні фінансової незалежності окремих територій і регіонів. Прийнятий в сфері міжбюджетних відносин курс на зміцнення фінансового потенці-

іалу регіонів як основи формування збалансованого Державного бюджету України робить необхідним підвищення ролі банківського сектора як структури, що опосередковує ефективне переміщення фінансових потоків і забезпечує контроль за їх рухом в регіональному розрізі.

При міжбанківському переміщенні ресурсів постає важлива проблема розподілу коштів між регіонами країни. Для сучасного етапу міжбанківського кредитування характерні процеси відтоку капіталів з окремих регіонів, що зменшує їх інвестиційні можливості та ускладнює перспективи розвитку регіональних економік. Розвинуті в економічному відношенні, як правило, промислово- та експортно-орієнтовані регіони (Дніпропетровська, Донецька області) або ті, що мають доступ до великих фінансових потоків (м. Київ), мають і найбільшу кількість діючих банків та високий рівень ресурсної забезпеченості. В той же час в дотаційних регіонах (Чернігівська, Волинська, Рівненська області та ін.), де банки мають слабку ресурсну базу внаслідок скрутного фінансового положення багатьох підприємств, становище ускладнюється процесами відтоку акумульованих ресурсів через ринок міжбанківських кредитів. Внаслідок цього зменшуються обсяги наявних фінансових ресурсів, що стримує економічний розвиток цих територій. Виникає невідповідність отриманих результатів завданням економічної та фінансової політики держави, яка спрямована на зміцнення фінансового становища місцевих громад.

Вирішити проблему можливо шляхом розвитку системи міцних регіональних банків. Це має сенс, тому що місцеві регіональні банки знайомі із промислово-господарськими та фінансовими особливостями регіону, усвідомлюють доцільні та економічно ефективні напрямки спрямування коштів в регіональну економіку, мають особливі традиційні відносини з конкретними господарюючими суб'єктами, враховують масштаби їх діяльності, виробничі можливості та потреби, тісно співпрацюють із місцевою владою.

Проте такі банки часто відчують нестачу ресурсів і не спроможні забезпечити потреби регіонів у достатніх інвестиціях. Тому їм доцільно приймати участь в інтеграційних процесах, спрямованих на укрупнення, підвищення надійності та розмірів капітальної бази банків, зниження ризикованості їх діяльності. Важливо також активізувати кредитування великими банками малих та середніх регіональних кредитних організацій, які будуть більш доцільно розміщувати отримані кошти, враховуючи специфіку регіону та приймаючи на себе виникаючі при цьому банківські ризики.

Для мобілізації достатніх та відносно дешевих банківських ресурсів на регіональному рівні необхідно забезпечити: формування зваженої регіональної економічної політики, стратегії розвитку регіонів; залучення інвестицій з одночасним вирішенням питання структурних перетворень в регіональних господарських комплексах; диверсифікованість операцій, що виконуються банками в регіоні; тісну взаємодію банків та органів державної влади, у т.ч. спрямовану на стимулювання інвестиційної діяльності банків; надання надійних гарантій захисту прав інвесторів; активізацію залучення в регіон ресурсів ззовні.

Маючи досить великі можливості для фінансування інвестиційної діяльності, комерційні банки використовують їх досить слабо. Не реалізуються програми комплексного інформаційного обслуговування проєктів інвестиційного розвитку, об'єднання і синдикованого розміщення кредитних ресурсів у межах територій, надання банківських гарантій під конкретні інвестиційні проєкти, організації фінансово-промислових груп. Все це негативно впливає на фінансове положення територій. В даний час намітилась певна активізація процесів об'єднання промислового і банківського капіталу, що обумовлено зростаючими інвестиційними потребами підприємств, які вони не можуть самостійно задовольнити за рахунок наявних ресурсів.

Участь банку у фінансово-промисловій групі надає йому наступні переваги щодо формування ресурсної бази:

- розпорядження банком коштами бюджету або закордонних фінансових організацій, що виділяються на фінансування регіональних проєктів, а також фінансовими потоками між структурними елементами самої фінансово-промислової групи дає йому доступ до значно більшого обсягу ресурсів, при відсутності конкуренції на цьому сегменті з іншими банками;
- підвищується стійкість банку, тому що він має можливість підтримувати ліквідність за рахунок коштів підприємств групи, оперативно нараховувати власний капітал;
- здійснення банком кредитно-розрахункового обслуговування учасників фінансово-промислової групи дає можливість ефективно управляти тимчасово вільними коштами підприємств, що входять у групу. Банк має можливість формувати клірингову систему обслуговування підприємств групи і у такий спосіб оптимізувати фінансові розрахунки між її учасниками і зовнішніми відносно групи економічними суб'єктами;
- банк може надавати послуги депозитарію, обслуговувати випуск і розміщення акцій підприємств групи, здійснювати інші операції на фондовому ринку, що також дає йому доступ до тимчасово вільних активів компаній;
- збільшення доходу за рахунок надання різного роду додаткових послуг (консалтингових послуг по створенню системи управління групою, налагодженню фінансового обліку, бухгалтерської звітності, здійснення аналізу обґрунтованості та ефективності інвестиційних програм, підбору контрагентів і додаткових інвесторів).

Регіональні банки, для яких актуальним є питання якості кредитного портфеля, одержують при їхній участі у фінансово-промисловій групі додаткові гарантії повернення коштів. Такою гарантією може стати участь в управлінні підприємством, що кредитується, шляхом придбання його акцій, а також великі розміри власних коштів, підконтрольних учасникам групи. Участь в управлінні і контролі за діяльністю підприємств групи гарантує цільове використання коштів, а більш висока фінансова, технологічна, організаційна стійкість фінансово-промислової групи в порівнянні з іншими підприємствами забезпечує більш високу ймовірність прибутковості та ліквідності вкладень.

При розгляді ролі ресурсної бази комерційних банків простежується важливість її значення як для окремих комерційних банків, так і для банківської системи та економіки країни в цілому, у зв'язку з чим доцільно відокремити макроекономічний та мікроекономічний аспекти значення ресурсної бази банків. В навчальній літературі та наукових дослідженнях цей аспект проблеми не розглядається, і ми пропонуємо авторський підхід до розгляду значення ресурсної бази комерційних банків (рис. 1).

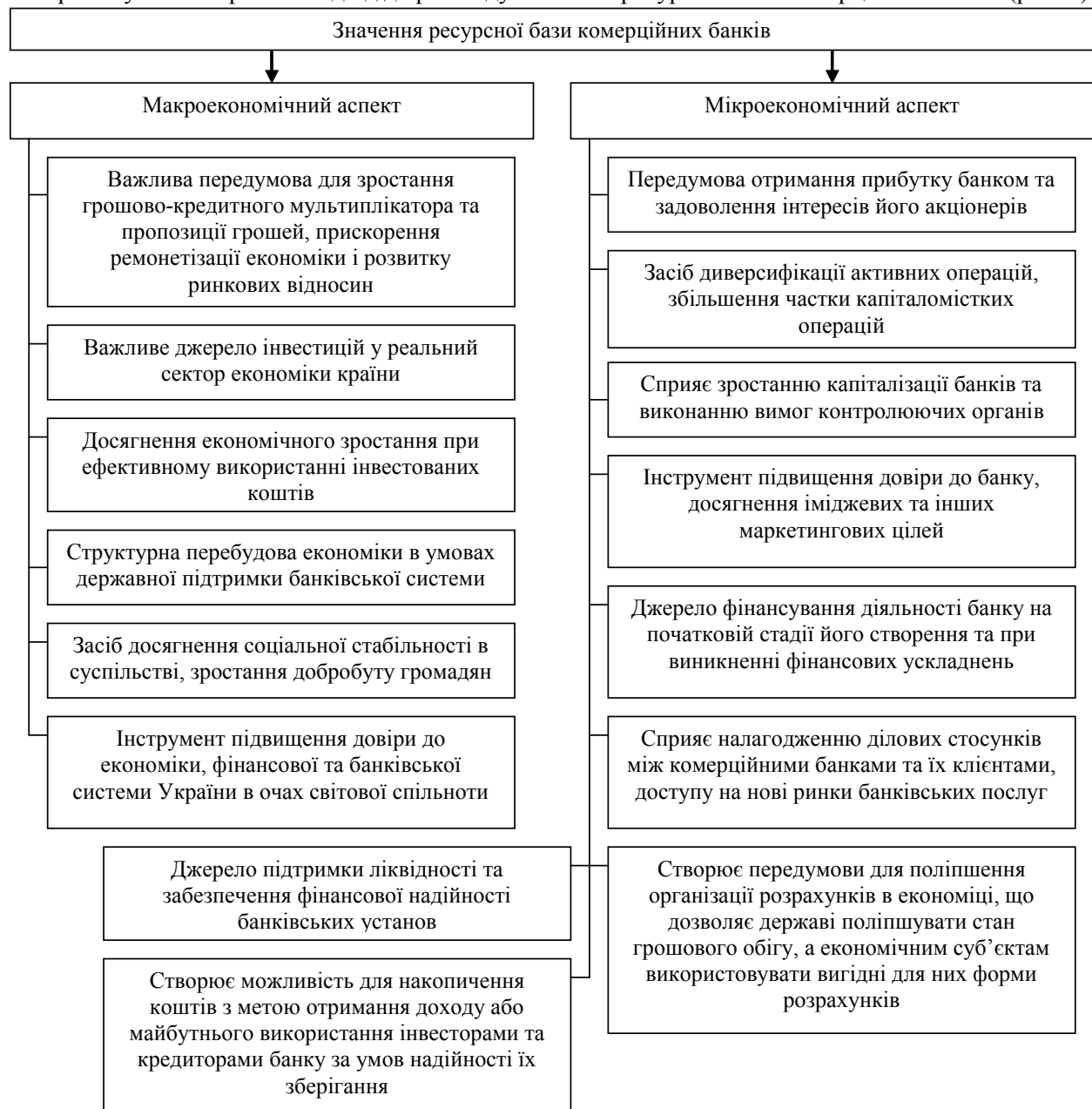

Рис. 1. Роль ресурсної бази комерційних банків

Джерело: складено автором

Запронований поділ відокремлює різні прояви значення ресурсної бази банків, які тісно пов'язані між собою. Реалізація аспектів значення ресурсної бази, що розглядаються на макрорівні, сприяє формуванню засад сталого розвитку банківської системи країни та економіки в цілому. Це одночасно створює передумови для покращення проявів значення ресурсної бази комерційних банків на мікрорівні.

При розгляді ресурсної бази банків необхідно враховувати різнобічні прояви її значення, які знаходяться під впливом мікроекономічних та макроекономічних чинників, і в свою чергу сприяють

формуванню передумов вдосконалення діяльності комерційних банків та розвитку економіки країни, поліпшенню фінансового стану господарюючих суб'єктів та підвищенню рівня добробуту сімейних господарств.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дозволяє зробити наступні висновки:

1. Роль ресурсної бази в діяльності банків є визначальною, тому що від неї залежить успішність банківської діяльності, конкурентне положення банків на ринку, а також розвиток банківської системи країни у цілому.

2. В економічній літературі немає єдиного визначення банківських ресурсів, однак трактування вчених дуже схожі. Проаналізувавши існуючі підходи, ми пропонуємо розглядати це поняття у мікроекономічному аспекті і у макроекономічному аспекті.

Банківські ресурси у мікроекономічному аспекті можливо охарактеризувати як акумульовані банком за допомогою емісії пайових цінних паперів або отримані в тимчасове користування на грошовому ринку кошти суб'єктів економіки на основі зобов'язальних правовідносин, а також кошти внутрішньобанківського походження, у т.ч. результати фінансової діяльності банку, що використовуються для подальшого розміщення згідно визначених банком напрямків з метою одержання прибутку, забезпечення ліквідності, зміцнення матеріально-технічної бази банку тощо.

У макроекономічному аспекті банківські ресурси є сукупністю ресурсів усієї банківської системи країни, які є джерелом задоволення різноманітних потреб сімейних господарств, джерелом інвестицій для господарюючих суб'єктів та самих банків, фінансування потреб держави (бюджетного дефіциту), взагалі важливим важелем економічного зростання і структурної перебудови економіки.

3. Розгляд ресурсної бази можливий не тільки з традиційної точки зору, як сукупності коштів, що є в обороті банку (вузьке розуміння), але й з загальноекономічної, коли в поняття «ресурсна база» також включаються організаційні і економічні ресурси (мережа філій, персонал банку, його матеріально-технічна база), що впливають на розвиток банку, є джерелом підтримки його конкурентних переваг та забезпечення надходження додаткових коштів (широке розуміння).

4. Запропоновані нові критерії структуризації ресурсної бази банків: за формою ресурсів, що її формують; за значенням ресурсів для банку; за порядком створення ресурсів банку; за терміном знаходження у розпорядженні банку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банковско-финансово-правовой словарь — справочник. / Сост.: Л.К. Воронова. — К.: А.С.К., 1998. — 288 с.

2. Банковское дело: Учебник / Под ред. В.И. Колесникова, Л.П. Кроливецкой. — М.: Финансы и статистика, 2001. — 464 с.

3. Васюренко О.В. Банківські операції: Навчальний посібник. — К.: Т-во «Знання», КОО, 2000. — 243 с.

4. Деньги, кредит, банки: Справ. пособие / Под общ. ред. Г.И. Кравцовой. — Мн.: Меркаванне, 1994. — 270 с.

5. Довгань Ж.М. Ресурси комерційного банку: формування та управління: Автореф. дис. кандидата економічних наук: 08.04.01 / Київський національний університет ім. Т. Шевченка. — К., 2000. — 19 с.

6. Заруба О.Д. Банківський менеджмент та аудит. / О.Д. Заруба. — К.: Видавництво «Лібра», 1996. — 224 с.

7. Панова Г.С. Анализ финансового состояния коммерческого банка. / Г.С. Панова. — М.: Финансы и статистика, 1997. — 272 с.

8. Толковый словарь рыночной экономики / Под общ. ред. Ф.А. Крутикова. — М.: Рекламно-издательская фирма «Глория», 1993. — 301 с.

9. Шевченко Р.І. Банківські операції: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / Р.І. Шевченко. — К.: КНЕУ, 2000. — 160 с.